

Prejav na slávnostnej akadémii pri príležitosti 50. výročia víťazstva DS vo voľbách 1946 dňa 23. mája 1996 v Bratislave

Dámy a páni!

Pred päťdesiatimi rokmi napísal Ján Kempný, vo voľbách zvolený za poslanca Národného zhromaždenia za Demokratickú stranu, tieto slová: „Tu už nejde o Demokratickú stranu, tu už ide o všetkých, ktorí sa hlásia ku kresťanstvu a demokracii a tu musíme ísť dnes jednotne a spoločne, lebo tieto voľby neznačia len meranie síl medzi politickými stranami, ale tu ide o plebiscit, t. j. koľko Slovákov sa hlási ku kresťanskému poňatiu demokracie. Keďže my na kresťanstve a demokracii budujeme náš život, našu spoločnosť a našu budúcnosť, ideme do týchto volieb s presvedčením, že kresťanské základy našej kultúry, výchovy a kresťanská morálka sú najcennejšími odkazmi slovenskej národnej tradície. A tieto chceme vyhrať s Demokratickou stranou.“ Áno, voľby v roku 1946 boli voľbami medzi kresťanskou demokraciou a komunizmom. Vyhrala ich kresťanská demokracia. Podľa pôvodných zámerov mala ísť do volieb strana združujúca slovenských katolíkov pod názvom Kresťanská republikánska strana. Komunisti však všemožne sabotovali povolenie jej účinkovania, chceli jej vnútiť do čela skompromitovaného Vavra Šrobára, znemožňovali jej vydávať noviny. Preto zástupcovia katolí-

kov opustili myšlienku založiť vlastnú stranu a dohodli sa s vedením Demokratickej strany na spojení v tejto strane. Tak sa stalo, napriek zastrašovaniu a masívnej propagande, že Demokratická strana v máji 1946 získala vo voľbách 62% hlasov, kým Komunistická strana Slovenska iba 30%. Bolo to veľké víťazstvo demokracie nad komunizmom na Slovensku, ktoré nás priviedlo do tejto sály ešte aj po päťdesiatich rokoch. Bolo to víťazstvo dosiahnuté za cenu mnohých obetí. Komunisti mali v tejto dobe v rukách armádu a políciu a bezohľadne ich využívali. Predvolebné zhromaždenia Demokratickej strany zastrašovali strelbou v Bratislave, v Rožňave, v Dolnom Kubíne. Zamestnanec Komunistickej strany zastrelil študenta Augustína Hlavatého v Medzibrodí na Orave pri lepení plagátov Demokratickej strany. Demokratická strana zvíťazila vďaka jasnému vedomiu o dobre a zle vo vtedajšej slovenskej spoločnosti. Vo svete sa už vytváral komunistický blok, o ktorom krátko predtým Churchill povedal, že zafahuje železnú oponu voči krajinám slobody a demokracie. Významnú úlohu v zápase s nastupujúcim komunizmom zohrávalo náboženstvo. Politologickými pojmami onej doby bolo označenie katolíci a evanjelici. Aprílovú dohodu, umožňujúcu volebné víťazstvo Demokratickej strany, uzavreli medzi sebou práve katolíci a evanjelici. Gustáv Husák píše vo svojich spomienkach, že stačilo vyhlásenie katolíckych biskupov odmietajúce podporu tzv. štvrtej strane a volebné víťazstvo Demokratickej strany bolo zabezpečené. Takzvaná štvrtá strana mala rozbiť jednotu katolíkov pri hlasovaní. Volebným víťazstvom Demokratickej strany pred päťdesiatimi rokmi Slovensko odmietlo zodpovednosť za nastupujúci komunizmus a za nasledujúcich štyridsať rokov ničenia tejto krajiny. Žiaľ, vo vtedajšom Česko-Slovensku, ako celku, zvíťazila Komunistická strana, ktorá nakoniec nastolila panstvo komunizmu aj na Slovensku.

Keď sa po päťdesiatich rokoch vraciame k volebnému víťazstvu Demokratickej strany, robíme tak nie iba z dôvodu oslavy, ale aj pre poučenie. Aprílová dohoda sa zrodila ako výsledok diskusií na katolíckej aj evanjelickej strane o tom, ktorá taktika bude najvhodnejšia

proti nastupujúcim komunistom. Jej signatári si museli vyriešiť otázku, ktorá sa v politike objavuje znovu a znovu – či prekoná silného protivníka radšej menšie zoskupenie, ale vnútorne homogénne, jednotné, pevne navzájom spojené, alebo radšej širšie zoskupenie, vytvorené na základe kompromisov medzi viacerými zložkami, menej vnútorne homogénne, ale početnejšie. S touto otázkou sa stretávame znovu a znovu. Dokonca, použijem taký vzdialený príklad, v dnešnej Európskej únii sa diskutuje, či sa má Únia najskôr integračne prehĺbiť a potom rozšíriť, alebo naopak.

Aprílová dohoda z roku 1946 zapadla do II. alternatívy. Začiatok jej fungovania bol imponujúci. Ľudí sa zmocnil elán, dôvera vo víťazstvo vo voľbách a nepociťovali strach pred komunistami. Elán vrcholil práve voľbami a bol korunovaný absolútnym víťazstvom. Ziaľ, po voľbách vystúpila na povrch realita nedostatočnej vnútornej súdržnosti Demokratickej strany. Mesiac po voľbách bola podpísaná III. Pražská dohoda, ktorou sa Slovensko zriekalo svojich podstatných právomocí. Dodnes sa celkom presne nevie, kto na slovenskej strane súhlasil s dohodou. Novozvolení poslanci za Demokratickú stranu Ján Kempný a Miloš Bugár, ktorí patrili k vedeniu Demokratickej strany, o dohode vopred nevedeli a dohoda nebola predmetom širšej diskusie v Demokratickej strane. Po voľbách Demokratická strana nebola schopná vybudovať pevné štruktúry v celej krajine, ktoré by mohli účinnejšie vzdorovať nastupujúcim komunistom. Májové voľby znamenali vyvrcholenie povojnovej existencie Demokratickej strany. Po nich nasledoval už len ústup a úpadok. Vyvrcholil zatknutím Kempného a Bugára v septembri 1947, zatknutím Jána Ursínyho v marci 1948 a odchodom Jozefa Lettricha a Rudolfa Fraštackého do emigrácie, z ktorej sa nevrátili.

Smutno-poučný je aj postoj českých demokratických strán k slovenským poslancom za Demokratickú stranu. Českí poslanci akoby uverili, že Slováci chcú rozbiť republiku. Keď komunistická polícia vzniesla obvinenie proti Kempnému a Bugárovi v septembri 1947, českí poslanci za Benešovu národnosocialistickú stranu spolu s ko-

munistami hlasovali za pozbavenie imunity Kempného a Bugára. O pol roka neskôr, po februári 1948, komunisti začali pohon na národnosocialistických poslancov, vytlačili ich z parlamentu a končilo sa to až hrdelnými rozsudkami.

Samozrejme, že dnešné posudzovanie udalostí z rokov 1946 – 1948 môžeme prednášať len s veľkou opatrnosťou a napriek všetkému s úctou voči vtedajším dejateľom. Nemožno totiž zabúdať, že všetci politici vtedajšej Demokratickej strany čelili nastupujúcemu komunizmu, ktorý mal za sebou morálnu a politickú vzpruhu víťazstva vo vojne. Tým väčšiu úctu si zasluhuje víťazstvo Demokratickej strany vo voľbách, že ho dosiahla proti systému, ktorý vtedy siahal po celom kontinente. Poučenie z oných udalostí spočíva v tom, že proti silnému protivníkovi jedna dohoda partnerov nestačí, ak nie je podložená vnútornou jednotou a odhodlaním.

Naši predchodcovia pred päťdesiatimi rokmi porazili komunizmus na Slovensku za omnoho ťažších podmienok, než máme my. Ak by sme my dnes nedokázali poraziť zvyšky komunizmu na Slovensku, bola by to skutočne naša hanba.

Dôležité je, že aj v našom súčasnom zápase so zvyškami komunizmu nám pomáha odkaz víťazstva nad komunizmom na Slovensku spred päťdesiatich rokov. Preto chcem pri tejto príležitosti vyjadriť úctu a vďačnosť predovšetkým Augustínovi Hlavatému, ktorý za víťazstvo nad komunistami položil život, a známym aj neznámym voličom, členom a funkcionárom vtedajšej Demokratickej strany. Ich dielo žije aj po päťdesiatich rokoch.